

پروفسور حمید مولانا

سید حمید مولانا در ۶ اسفند ۱۳۱۵ شمسی در خانواده ای روحانی در تبریز متولد شد. سالهای اول دوره ابتدایی را در شهر تبریز و سالهای بعدی را در تهران گذراند. مولانا پس از پایان تحصیلات متوسطه به دانشگاه تهران راه می یابد و در رشته اقتصاد مشغول به تحصیل می شود. مصادف با حادثه تلخ از دست دادن پدر و مادر در سانحه رانندگی در سال ۱۳۳۷ سید حمید توانست از دانشگاه «نورت وسترن» شیکاگو که یکی از دانشگاه های برجسته آمریکاست، بورس تحصیلی دریافت کند...

سید حمید مولانا در ۶ اسفند ۱۳۱۵ شمسی در خانواده ای روحانی در تبریز متولد شد. سالهای اول دوره ابتدایی را در شهر تبریز و سالهای بعدی را در تهران گذراند. مولانا پس از پایان تحصیلات متوسطه به دانشگاه تهران راه می یابد و در رشته اقتصاد مشغول به تحصیل می شود. مصادف با حادثه تلخ از دست دادن پدر و مادر در سانحه رانندگی در سال ۱۳۳۷ سید حمید توانست از دانشگاه «نورت وسترن» شیکاگو که یکی از دانشگاه های برجسته آمریکاست، بورس تحصیلی دریافت کند. و موفق شد دکتری خود را در رشته های علوم سیاسی و بین المللی و اقتصاد و ارتباطات از این دانشگاه دریافت کند. مولانا اکنون نیز عضو هیأت علمی دانشگاه امریکن واشنگتن است. حمید مولانا در رشته ارتباطات تنها ایرانی با بالاترین درجه آکادمیک این رشته است و سال هاست در رسانه ها و اخبار حوزه ارتباطات، او را با پیشوند و پسوند پروفسور معرفی می کنند.

خاطرات کودکی: او از دوران کودکی حمله متفکین را به عنوان يك خاطره فراموش نشدنی به خاطر دارد: «غم انگیزترین روزهای من در تبریز حمله متفکین در جنگ جهانی دوم به ایران و اشغال تبریز از سوی قوای شوروی بود» پدر سید حمید نیز در این دوران به طور موقت بازداشت می شود و با این اتفاق خانواده تصمیم به مهاجرت به تهران می گیرد.

اوضاع اجتماعی و شرایط زندگی: حمید مولانا در يك خانواده روحانی به دنیا آمده و رشد و نمو کرده است. [مهدي پروين زاد، گفتگو با پرفسور حمید مولانا، کیهان فرهنگی، سال نوزدهم، تیر 1381، پیاپی 189، ص 9] خاندان مولانا خاندانی معروف در فقهت و مجاهدت شناخته شده اند و حمید مولانا نیز نگره دینی اش را وامدار خانواده است. وي مؤثرترین فرد در شکل گیری این نگره را نیز پدر بزرگش می داند: «اول و بالاتر از همه پدر بزرگ من آیت الله العظمی سید محمد مولانا»: «من درس اولیه جامعه و دولت و شکاف میان این دو در ممالک اسلامی را از او آموختم».

تحصیلات رسمی و حرفه ای: کلاس اول تا سوم ابتدایی را در دبستان سعیدی در تبریز، کلاس چهارم را در دبیرستان رضوی تهران و پنجم ابتدایی تا هشتم متوسطه را در دبستان و دبیرستان تعلیمات اسلامی جعفری در تهران خواند. با گرفتن مدرک سیکل رشته طبیعی آن زمان را انتخاب کرد و وارد دبیرستان مروی تهران شد. مولانا پس از پایان تحصیلات متوسطه به دانشگاه تهران راه می یابد و در رشته اقتصاد مشغول به تحصیل می شود. ۶ ماه بعد از فوت والدین، سید حمید توانست در سال ۱۳۳۷ از دانشگاه «نورت وسترن» شیکاگو که یکی از دانشگاه های برجسته آمریکاست، بورس تحصیلی دریافت کند. حمید مولانا مدرک لیسانس و فوق لیسانس را در رشته روزنامه نگاری و با گرایش های اقتصاد و سیاست از دانشکده مشهور روزنامه نگاری نورت وسترن موسوم به مدیل دریافت کرد و با این که امکان تحصیل دکتری در «برنامه مطالعات خاورمیانه» دانشگاه هاروارد برایش فراهم شد، به خواست استادانش در نورت وسترن با اعطای بورس بهتری، دکتری خود را در رشته های علوم سیاسی و بین المللی و اقتصاد و ارتباطات از این دانشگاه دریافت کرد: «این یکی از بزرگ ترین تصمیمات من و مؤثرترین عامل تدریس و تحقیق من در رشته «روابط بین المللی و ارتباطات جهانی» بود». مولانا پس از پایان تحصیلات و با اخذ بالاترین مقام آکادمیک (پروفسوری) از دانشگاه نورت وسترن در آذرماه ۱۳۴۲ به ایران آمد [روزنامه ایران] بدین ترتیب او اولین دکتری این رشته را در ایران و نخستین دانشجوی خارجی در آمریکا بود که دوره دکتری این رشته را در آن کشور به پایان رسانیده است. [مهدي پروين زاد، گفتگو با پرفسور حمید مولانا، کیهان فرهنگی، سال نوزدهم، تیر 1381، پیاپی 189، ص 6]

خاطرات و وقایع تحصیل: مولانا پس از پایان تحصیلات متوسطه به دانشگاه تهران راه می یابد و در رشته اقتصاد مشغول به تحصیل می شود. بعد از يك سال و قبولی سردبیری نشریه کیهان فرهنگی است که به ناگهان حمید مولانا پدر و مادر خود را در يك حادثه رانندگی از دست می دهد. مصادف با این حادثه تلخ در سال ۱۳۳۷ و ۶ ماه بعد از فوت والدین، سید حمید توانست از دانشگاه «نورت وسترن» شیکاگو که یکی از دانشگاه های برجسته آمریکاست، بورس تحصیلی دریافت کند فعالیت های مطبوعاتی حمید مولانا در دبیرستان مروی تهران در سن 17 سالگی و در دوران تحصیل وي شروع شد کاردر نشریه «دانش آموزان» بوده است که برای محصلان دبیرستان های آن زمان منتشر می شد. و نیز در ایام تحصیل در دانشگاه تهران است که از کیهان پیشنهاد سردبیری نشریه «کیهان فرهنگی» را که در آن زمان تازه تأسیس شده بود به مولانا می دهند و او يك سال نیز این مسئولیت را بر عهده داشته است. بعد از آن به روزنامه کیهان انتقال می یابد و مسئول صفحه اقتصادی آن روزنامه می شود.

استادان و مربیان: مهمترین استاد حمید مولانا، پدر بزرگش بود. حمید هر روز کنار درس ایشان می نشست و تما شا می کرد. مولانا نقل می کند که هیچ کس به اندازه پدر بزرگوارش روی وي تاثیر و نقود نداشته است. از دیگر استادان حمیدی می توان به آقای ساعی (دبیرشیمی)، آقای رهنما (دبیر فیزیک)، آقای دکتر صفا (دبیر تاریخ) و آقای طاهری (دبیر خوشنویسی) که در دوران دبیرستان از آنها کسب فیض کرده است اشاره کرده است. [مهدي پروين زاد، گفتگو با پرفسور حمید مولانا، کیهان فرهنگی، سال نوزدهم، تیر 1381، پیاپی 189، ص 9]

هم دوره ای ها و همکاران: پرفسور «لوپز گودمن»، رئیس دانشکده خدمات بین المللی دانشگاه امریکن در معرفی حمید مولانا در کنفرانس بزرگداشت وي سخن می گفت از آن جمله این که: «فهرست آثار و انتشارات این دانشمند ایرانی و دنیای اسلامی در واقع يك جلد کتاب می شود و او یکی از پربرترین استادان دانشگاه های آمریکا ست. پرفسور «ژوزف پلتون»، رئیس انستیتوی مطالعات و تحقیقات عالی ارتباطات فضایی آمریکا و استاد دانشگاه های کالرادو و جرج واشنگتن و یکی از همکاران قدیمی حمید مولانا نیز در مقاله و سخنرانی که به این کنفرانس ارائه کرد، رهبری علمی مولانا را در بسیج دانشمندان رشته های روابط بین الملل و ارتباطات مورد تحسین و قدرانی قرار داد و از تأثیر آثار تئوریک و نظری او در پیش بینی وضع کنونی ارتباطات جهانی و روابط بین الملل بویژه در حوزه فناوری ها و ماهواره ها سخن گفت.

وقایع میانساله: حمید مولانا مفهوم کارگروهی و نظم در عمل را از آغاز دوره نوجوانی به خوبی دریافته و به کار بسته است. [مهدي پروين زاد، گفتگو با پرفسور حمید مولانا، کیهان فرهنگی، سال نوزدهم، تیر 1381، پیاپی 189، ص 9]

مشاغل و سمتهای مورد تصدی: سردبیر نشریه «کیهان فرهنگی» در ۱۳۳۴، مسئول صفحه اقتصادی روزنامه کیهان ۱۳۳۵ عزیمت به آمریکا و ادامه تحصیل. او به محض بازگشت به ایران در آذر سال ۱۳۴۲ پیشنهاد سردبیری روزنامه کیهان را پذیرفت، اما در مدت کوتاهی در اعتراض به بازداشت و تبعید امام خمینی (ره)، از سردبیری کیهان استعفا کرد و به آمریکا بازگشت: «چون اختناق در ایران در آن زمان به حد اعلا خود رسیده بود و من در مدت چند هفته ای که در ایران برای عنوان سردبیری کیهان دعوت شده بودم چندین بار برای بازجویی به ساواک خوانده شده و تحت فشار دستگاه و نظام بودم، پس از سه ماه و نیم سکوت در ایران، به عنوان اعتراض برای بازداشت امام خمینی (ره) و خفقان موجود در مملکت استعفا داده و خاک ایران را برای همیشه ترک کردم و این آغاز تدریس و استادی من در آمریکا بود». - رئیس دانشکده روابط بین الملل - رئیس کنگره بین المللی ارتباطات نوین آمریکا [روزنامه ایران] حمید مولانا ابتدا سردبیر روزنامه کیهان بود سپس به آمریکا رفته و در آنجا علاوه بر تدریس، در سمت استاد برنامه ریز، مسئولیت مستقیم ایجاد چند دانشکده ارتباطات در آمریکا و چند کشور دیگر را برعهده گرفت. وی بعد از آن رییس بخش برنامه های عالی ارتباطات بین المللی گردید. او همچنین رییس انجمن بین المللی پژوهش در علوم ارتباطات و رسانه ها گردیده و آثار بسیاری را عرضه کرده است. [مهدي پروين زاد، گفتگو با پرفسور حمید مولانا، کیهان فرهنگی، سال نوزدهم، تیر ۱۳۸۱، پیاپی ۱۸۹، ص ۹]

فعالیت‌های آموزشی: او ۴۰ سال است به عنوان استادی دانشگاه امریکن واشنگتن به کار تدریس و تحقیق مشغول است. مولانا اکنون نیز عضو هیأت علمی دانشگاه امریکن واشنگتن است. در این سال ها البته او ارتباطات خود را با فضای داخلی ایران قطع نکرده و بویژه بعد از انقلاب اسلامی، حضور پررنگ تری در ایران داشته و در بسیاری از کنفرانس های داخلی مرتبط با حوزه کاری اش یعنی ارتباطات، حضور فعال داشته است. مولانا، استاد روابط بین الملل، یکی از بنیانگذاران و پیشکسوتان رشته های ارتباطات و روابط بین الملل در سطح جهانی است. او ۴۰ سال است که در عنوان استادی در دانشگاه های آمریکا تدریس کرده و در بسیاری از دانشگاه های مهم دنیا به عنوان استاد میهمان حضور داشته است.

مراکز که فرد از بانیان آن به شمار می آید: حمید مولانا ۳۷ سال پیش (۱۳۴۷) رشته ارتباطات بین الملل و بخش مطالعات عالی ارتباطات جهانی را - که یکی از قدیمی ترین برنامه درسی ارتباطات در دانشگاه امریکن است- در واشنگتن تأسیس کرده و در طول این مدت، ریاست آن را به عهده داشته است. پروفیسور مولانا در تأسیس و توسعه برنامه های ارتباطات جهانی بسیاری از دانشگاه های جهان سهیم بوده و بسیاری از کشورها از جمله چین، استرالیا، انگلستان، اسپانیا، هند، مصر و مالزی از الگویی که او ۳۷ سال قبل در دانشگاه امریکن پایه گذاری کرد، اقتباس کرده اند.

سایر فعالیتها و برنامه های روزمره: مولانا در برنامه های روزمره خود به غایت پرحوصله، دقیق، منظم و منطقی است. او با آنکه بیش از چهارده در غرب زندگی کرده است، اما هنوز هم ایرانی ترین انسانی است که در آن سوی مرزها، آرمانها و اصول ایرانی را پاس می دارد. [مهدي پروين زاد، گفتگو با پرفسور حمید مولانا، کیهان فرهنگی، سال نوزدهم، تیر ۱۳۸۱، پیاپی ۱۸۹، ص ۹]

شاگردان: پروفیسور «کریستین چین» استاد روابط بین الملل در دانشگاه امریکن و یکی از دانشجویان سابق مولانا هم از تأثیر دیدگاه فلسفی و اسلامی مولانا در معرفت شناختی رشته های سیاسی و اقتصادی و ارتباطات دنیای غرب صحبت کرد: «بیش از ۱۵۰ دانشمند در رشته های روابط بین الملل و ارتباطات در دنیا دوره دکتری خود را زیر نظر و راهنمایی پروفیسور مولانا تمام کرده و هزاران دانشجو از گوشه و کنار دنیا در مقطع کارشناسی و کارشناسی ارشد از دروس او بهره مند شده اند. پروفیسور مولانا در تأسیس و توسعه برنامه های ارتباطات جهانی بسیاری از دانشگاه های جهان سهیم بوده و بسیاری از کشورها از جمله چین، استرالیا، انگلستان، اسپانیا، هند، مصر و مالزی از الگویی که او ۳۷ سال قبل در دانشگاه امریکن پایه گذاری کرد، اقتباس کرده اند.» [روزنامه ایران]

همفکران فرد: پرفیسور هربرت شیلر، پرفیسور جورج گرینر از جمله همفکران مولانا می باشند که آثار مشترکی نیز به اتفاق هم منتشر نموده اند. [مهدي پروين زاد، گفتگو با پرفسور حمید مولانا، کیهان فرهنگی، سال نوزدهم، تیر ۱۳۸۱، پیاپی ۱۸۹، ص ۹]

آرا و گرایشهای خاص: مولانا بر این باور است مانباید اشتباهات گذشته را تکرار کنیم. مزیت تاریخ تمدن اسلامی بر سایر تمدن ها و ادیان این است که ما بیش از هر تمدن دیگری تجربیات سیاسی، اقتصادی و علمی داریم و ادیان دیگر این را ندارند و اگر هم داشته باشند، خیلی محدود بوده است. که خوشبختانه بیداری هایی در دنیای اسلام بوجود آمده و نویدهای خوش را داده است. [مهدي پروين زاد، گفتگو با پرفسور حمید مولانا، کیهان فرهنگی، سال نوزدهم، تیر ۱۳۸۱، پیاپی ۱۸۹، ص ۹]

[اودرباره واژه ارتباطات نیز دیدگاه جالبی دارد. او معتقد است ترجمه فارسی این واژه به صورت «ارتباط» یا «ارتباطات» معنی اصلی و مفهوم کلی آن را در زبان مقصد در بر ندارد، زیرا مفهوم ریشه لاتینی این واژه در بردارنده نقاط اشتراک دو نفر یا دو شیء است، حال آن که مفهوم واژه «ارتباط» در فارسی حاوی این بعد اشتراکی نیست. مولانا درباره نگاه پیوند خورده اش در علم ارتباطات با مبنای معرفت دینی دارای تئوری های بسیار تأمل برانگیز است. «در يك قرن اخير دانش ارتباطات و اطلاعات در غرب در چند مسیر اصلی شکل گرفته است که جریان و روند آنها را می توان به این ترتیب طبقه بندی و خلاصه کرد: روش ریاضی و سایبرنتیک، روش سیاسی و جامعه شناسی، روش مردم شناسی و زبان شناسی، روش روانشناسی و فردی، روش اقتصاد سیاسی، روش حقوقی، روش ادبیات و فرهنگ، روش فلسفه و پدیده شناسی، روش بیولوژیک و ژنتیک و روش روزنامه نگاری و... نمونه این گونه روش ها را می توان در آثار افرادی مانند کلاذ شنون، وارن دیور، نوربرت وینر، هارولد لاسول، رابرت پارک، کارل هاولند، ادوارد هال، نوام چامسکی، هارولد اینس، مارشال مگ لوهان، ژان فرانسوا لیوتارد، ژاک الول، یورگان هابرماس، والتر لیپمن و دیگران مشاهده کرد. روش جامعه شناسی ارتباطات با نظریه های ماکس وبر، جامعه شناس آلمانی در مورد اخلاق و روحیات مسیحیت پروتستان و تأثیر آن در توسعه نظام سرمایه داری و تجددگرایی (مدرنیته) آغشته شد و نظریه های متداول امروزی ارتباطات و توسعه و غیره را به وجود آورد. بسیاری از روش های ارتباطات در تقویت ملی گرایی (ناسیونالیسم) و سودگرایی و مصرف گرایی و دنیاگرایی رواج پیدا کرد. آنچه می تواند این خطوط عمودی روش ها را به صورت موازی در آورد و به هم وصل کند و خطوط موازی ارتباطات را از طریق دوایر مختلف ریشه بندی کرده و وحدت بخشد، مفهوم و عامل جهان بینی است. عامل جهان بینی در روش های متداول ارتباطات غرب نیمه پنهان است. دین به معنای راه زندگی، به معنای وحدت خالق و مخلوق و طبیعت، به معنای معنویات - مادیات همان جهان بینی است که ما در اسلام داریم. در اسلام، علم و هنر دو طرف يك سکه هستند - سکه ارتباطات. ارتباطات از دیدگاه دین، هنر، شعر، معماری، نقاشی، نویسندگی، عرفان و فلسفه کاملاً با دیدگاه امروزی ارتباطات و علم آن در غرب فرق می کند. دیدگاه ارتباطات از جنبه قرآن کریم، مثنوی مولانا، آثار غزالی، ابن سینا، رازی، فارابی و... نظریه های متداول امروزی ارتباطات را در غرب در اقلیت و انزوا قرار می دهد، زیرا تمدن ادامه توسعه و تکامل ابزار آلات و جوانب فیزیکی انسان است در حالی که فرهنگ و ارتباطات با سؤالات معنوی و غیرمادی بشر سروکار دارد. پیش تر رشته ارتباطات به اهمیت فرهنگ به عنوان يك مفهوم اجتماعی پی برد، اما پژوهشگران و محققان ارتباطات در حال حاضر اغلب از يك منظر معرفت شناسانه قوم مدار، به فرهنگ و دین می نگرند. با این وضع تفاهم بین فرهنگی حاصل نخواهد شد، مگر این که رویکردهای نظری به این رشته، اهمیت مکاتب فکری دیگر را به رسمیت بشناسد. بنابراین نیاز به شناخت فرهنگ و دین، در سطوح موضوعی، ماهوی و همین طور معرفت شناختی وجود دارد.» [روزنامه ایران]

جوایز و نشانها: در فروردین ماه ۱۳۸۱ بزرگداشتی برای تجلیل از خدمات پرفسور حمید مولانا در شیرین نوآور لئان در آمریکا تشکیل شد و در حضور بیش از دو هزار تن از دانشمندان جهان، از خدمات علمی وی تقدیر به عمل آمد. [مهدي پروين زاد، گفتگو با پرفسور حمید مولانا، کیهان فرهنگی، سال نوزدهم، تیر ۱۳۸۱، پیاپی ۱۸۹، ص ۹]

[بزرگداشت او در دانشگاه آمریکن. در کنفرانسی که به مناسبت بزرگداشت علمی پروفیسور حمید مولانا در دانشگاه آمریکن در واشنگتن تشکیل شد، آثار نیم قرن این دانشمند ایرانی مورد نقد و بحث قرار گرفت و از خدمات فرهنگی و آکادمیک وی در سطح جهانی تجلیل به عمل آمد. شرکت کنندگان این کنفرانس از استادان علوم روابط بین الملل و ارتباطات و بسیاری از شاگردان سابق و دانشجویان پروفیسور مولانا بودند که اکنون در مراکز مهم علمی جهان از جمله دانشگاه ها و مراکز تحقیقاتی آمریکا تدریس و پژوهش می کنند و مشاغل مهم ملی و بین المللی را در کشور خویش به دست آورده اند. مقاله ها و سخنرانی های ارائه شده در این کنفرانس بر محور آثار و افکار و اندیشه های حمیدمولانا و درباره خدمات آموزشی و پژوهشی او در آمریکا و دیگر نقاط دنیا بود. [روزنامه ایران]

چگونگی عرضه آثار : - نگارش مقالات بسیار در حوزه ارتباطات نوین ، رسانه و مطبوعات در نشریات معتبر جهانی - تألیف کتب بسیار مرجع در حوزه مطالعات عالی ارتباطات جهانی و ارتباطات نوین - ترجمه چند اثر به فارسی از جمله: «ارتباطات جهانی در حال گذر: پایان چند گونگی»، انتشارات سروش ۱۳۸۵ و «الگوی مطبوعات و رسانه های اجتماعی»، انتشارات پژوهشکده فرهنگ و اندیشه اسلامی ۱۳۸۲

سایت زندگینامه مشاهیر